

Кропочева Наталія

науковий співробітник

Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського, Україна

ВІЗІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРОСТОРУ ЗНАНЬ У БІБЛІОГРАФІЧНОМУ АСПЕКТІ: ЛОКАЛЬНИЙ КОНТЕКСТ

Вступ. Євроінтеграційна діяльність щодо «усунення бар'єрів на шляху вільного руху товарів, капіталу, послуг, робочої сили і знань в Європі», основоположні положення якої викладено не тільки в офіційних документах Європейського парламенту та Європейської Комісії, а й в соціологічних працях європейських дослідників, розпочалася задовго до інституціонального та організаційного оформлення основних структур країн Європейського Союзу [2].

Приймаємо до уваги і той факт, що енциклопедичний доробок очільників цих інституцій став одним із значимих чинників вибору їх на керівні посади ключових європейських структур. Окрім того, розроблення концептуальних засад бачення європейського простору знань поза національними кордонами, прообрази ідей «кар'єрного зростання дослідника», «інвестування європейських досліджень» задовго до їх концептуального закріплення в директивах, рекомендаціях Європейської Комісії та Європейського парламенту, відображено в науковому доробку відомих політиків. Зокрема, зазначені міркування знаходять своє підтвердження в змісті розробленої в рамках «комісії Ортолі»¹ Програми європейської співпраці у галузі науки і освіти.

Метою наукової розвідки визначено наступне завдання: знайти інформаційно-бібліографічні ресурси, що міститимуть релевантну бібліографічну інформацію щодо сформованого інформаційного запиту, обґрунтовуючи актуальність заявленої теми.

Результати дослідження. Підґрунтям для проведення бібліографічної розвідки щодо вивчення витоків Руху відкритої науки (Open Science) визначено наступне: проведення бібліографічного пошуку документів в електронній бібліотеці Державної науково-педагогічної бібліотеки України

¹ Комісія "Ортолі" – Європейська комісія, що діяла з 6 січня 1973 року по 5 січня 1977 року. Її головою був Франсуа-Ксав'є Ортолі.
https://en.wikipedia.org/wiki/European_Commissioner_for_Research,_Science_and_Innovation

імені В. О. Сухомлинського, інформаційний аналіз виявлених публікацій, що стосуються бібліографічних та фактографічних складових проблеми європейського дослідницького простору.

Проведений бібліографічний пошук дав можливість локалізувати наявні видання за такими параметрами:

- автор;
- хронологічні рамки досліджень;
- тематична направленість публікацій.

Так, за пошуковим запитом «Склад Європейської Комісії» встановлено імена європейських комісарів з питань досліджень: *Ральф Дарендорф* (Ralf Darendorf) (commissaire de 1970 à 1974), *Антоніо Роберті* (Antonio Ruberti) (1993–1994) і *Філіп Бускін* (Philippe Busquin) (1999–2004); [3; 5].

Локалізацію джерел інформації проведено за такими обмежувальними параметрами: 1970–200 рр.

З-поміж знайдених видань, сфокусуємо увагу на двох важливих пунктах: у *першому випадку* це праці науковців щодо розвитку дослідницьких університетів і впливу європейських інституцій на підвищення дієвості Європейського наукового простору, започаткованого ще в 1984 р. (Філіп Бускін, (Philippe Busquin), а також праці українських дослідників в рамках соціологічних та політологічних студій.

У другому – це власне праці офіційних представників Європейської комісії. Знайдено в базі даних «Книги» працю відомого німецького політолога Ральфа Дарендорфа «У пошуках нового устрою = Auf der Suche nach einer neuen Ordnung: лекції на тему політики свободи у XXI столітті» [1].

Зазначимо, що це єдине видання, в якому ми зустрічаємо ім'я одного із керівників Європейської комісії з питань освіти і досліджень, і до того ж одна з небагатьох книжок соціолога, перекладених українською мовою. З огляду на викладене вище, ми уповільнимо свій рух і докладніше розглянемо це видання в руслі нашої розвідки.

Найбільшу увагу в Курсі лекцій (усього шість лекцій) викликають такі думки:

- концепт «відкритість історії», що розуміється як наявність «більшої кількості життєвих шансів у більшій кількості людей» за умови їхньої активності;

- визначення підходів до дефініції поняття «глокалізація» (саме «між розмитим розумінням глобального і занадто чітким уявленням про локальне щось залишається нез'ясованим»);

– гарантоване надання основних життєвих шансів для всіх; \

– світ без опори – це також світ, в якому люди можуть стояти на власних ногах (runaway world); [1, с. 15].

Суспільство знання, – за визначенням автора, – «це суспільство у формі меритократії має вести до нових напружень, які навряд чи сприятимуть появі максимальних життєвих шансів, які лише тоді мають значення, коли права вибору розміщені в координатах солідарності, належності та згуртованості» [там само].

Перша ідентифікована згадка про європейський дослідницький простір з'являється в «Робочій програмі в галузі досліджень, науки і освіти», представленій Європейській Комісії ще в 1973 р. Як зазначає Мішель Андре² «три головні архітектори Європейського дослідницького простору апріорі прихильно ставилися до ідеї координації національних дослідницьких політик» [4, р. 133]. Вільне пересування дослідників має вирішальне значення для створення спільного дослідницького простору для підтримки проєкту об'єднання Європи. Ідея ERA та її основна концепція мобільності дослідників, за його словами, «est donc apparue et disparue à plusieurs reprises (таким чином, з'являлася і зникала кілька разів) [4]. Як бачимо, ідея Європейського дослідницького простору вже включала майже всі елементи, що присутні у подальших повідомленнях, директивах, рекомендаціях Європейської Комісії [6].

Так, «переміщення дослідників», «координація національних програм», «спільні дослідницькі інфраструктури» – це елементи ядра європейської дослідницької політики, той капітал ідей, з якими європейські інституції та Європа живуть вже значний період часу.

У другому знаковому для 1990–2000 рр. документі – Повідомленні Комісії Раді, Європейському Парламенту «На шляху до Європейського дослідницького простору» обумовлюється необхідність створення європейського дослідницького простору (*European Research Area – ERA*), що «... повинно відігравати більш активну та центральну роль у функціонуванні європейської економіки та суспільства. Головною метою його започаткування є «сприяння створенню загального контексту, більш сприятливого для досліджень у Європі».

В структурі ERA визначалися три концептуально значимі складові: створення простору для вільного обігу знань, дослідників і технологій;

² André, M. (2006), 'L'espace européen de la recherche: histoire d'une idée', *Journal of European Integration History*, 12(2), 131–149. Available from: <https://www.certh.gr/dat/e71200b9/file.pdf>.

реструктуризація європейської дослідницької політики, і, насамкінець, розвиток європейської дослідницької політики, що виходить не лише за межі виключно фінансування, а й містить всі аспекти національних і європейських політик [6].

Висновки. Намагання поглянути на створення європейського єдиного простору як складової і необхідної умови розгортання політики Відкритої науки з позиції історико-бібліографічному аспекті має свої особливості, зумовлені, по-перше, впливом відомих європейських дослідників на розбудову європейських політичних структур, координації європейської дослідницької політики; по-друге, результативність діяльності міжнародних організацій корелюється з інформаційно-ресурсною підтримкою діяльності наукових бібліотек шляхом формування універсального галузевого ресурсу, забезпеченні відкритого доступу до наукових джерел, що формують уявлення про еволюцію політичних та інституційних рішень країн Європейського Союзу.

Список використаних джерел:

1. Дарендорф Р. У пошуках нового устрою: лекції на тему політики свободи у XXI ст. Пер. з нім. А. Орган. Київ : Вид. дім Києво-Могилян. акад. 2006; 108 с.
2. Європейський дослідницький простір : здобутки і перспективи. Ін-т педагогіки НАПН України ; О. М. Топузов, О. І. Локшина, А. П. Джурило, О. М. Шпарик. Київ : Пед. думка, 2024; 66 с. URI: <https://doi.org/10.32405/978-966-644-759-6-2023-51>.
3. Перелік комісарів з питань освіти і досліджень за країнами- членами Європейського Союзу. Wikipedia. The free Encyclopedia. URI: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_European_commissioners_by_member_state.
4. André, M. (2006), 'L'espace européen de la recherche: histoire d'une idée', Journal of European Integration History, 12(2), 131–149. Available from: <https://www.certh.gr/dat/e71200b9/file.pdf>
5. European Commission: [офіційний сайт]: History of the European Research Area 20 years. URI: https://commission.europa.eu/index_en?wt-search=yes
6. Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions of 18 January 2000: Towards a European research area. Available from: http://publications.europa.eu/resource/cellar/bc29deb5-36c5-4354-bd47-28adf1642242.0007.02/DOC_2.